

Justitieutskottets betänkande 2021/22:JuU18

Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag att införa en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Utskottet föreslår också två tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden. Enligt utskottet bör de strängare regler om tillträdesförbud som föreslås för bibliotek också gälla för badanläggningar och butiker. Vidare bör tillträdesförbud kunna meddelas i fler situationer än i dag. När det gäller dessa tillkännagivanden finns två reservationer (S, C, V, MP).

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns totalt fyra reservationer (S, C, V, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:108 Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Sex yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek	6
Reservationer	15
1. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek, punkt 1 (V)	15
2. Risk för andra störningar som grund för tillträdesförbud, punkt 2 (S, C, V, MP)	16
3. Utökade möjligheter till tillträdesförbud, punkt 3 (S, C, V, MP)	16
4. Socionomer på bibliotek, punkt 4 (V)	17
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	18
Propositionen	18
Följdmotionerna	18
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22	18
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	20
<i>Bilaga 3</i>	
Kulturutskottets yttrande 2021/22:KrU4y	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik.
2. lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister.
3. lag om ändring i offentlighets och sekretesslagen (2009:400).
4. lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:108 punkterna 1–4 och avslår motionerna

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 11,

2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 27 och

2021/22:4408 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

2. Risk för andra störningar som grund för tillträdesförbud

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om strängare regler för badanläggningar och butiker och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10 och

2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Reservation 2 (S, C, V, MP)

3. Utökade möjligheter till tillträdesförbud

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att tillträdesförbud ska kunna meddelas i fler situationer än i dag och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:2386 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9 och

2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 och

bifaller delvis motion

2021/22:2527 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 34.

Reservation 3 (S, C, V, MP)

4. Socionomer på bibliotek

Riksdagen avslår motion

2021/22:4408 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 4 (V)

Stockholm den 7 april 2022

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Tobias Andersson (SD), Martin Marmgren (MP), Ingemar Kihlström (KD), Pontus Andersson (SD), Magnus Oscarsson (KD) och Gudrun Nordborg (V).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2021/22:108 Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek. I propositionen föreslår regeringen att det införs en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Två motioner har väckts med anledning av propositionen. I ärendet behandlas även sex yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Utskottet har tidigare behandlat förslag om tillträdesförbud till simhallar och bibliotek. Våren 2017 gjorde riksdagen ett tillkännagivande om tillträdesförbud till simhallar och andra anläggningar (bet. 2016/17:JuU16, rskr. 2016/17:211). Vidare tillkännagav riksdagen i början av 2021 för regeringen att den under 2021 skulle återkomma till riksdagen med ett förslag om tillträdesförbud till simhallar och bibliotek (bet. 2020/21:JuU13, rskr. 2020/21:169).

Justitieutskottet beslutade den 3 mars 2022 att ge kulturutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och motionerna i de delar de berör kulturutskottets beredningsområde. Kulturutskottets yttrande finns i bilaga 3.

Utskottets överväganden

Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om att införa en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek.

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om strängare regler för badanläggningar och butiker samt att tillträdesförbud ska kunna meddelas i fler situationer än i dag och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om avslag på propositionen och om socionomer på bibliotek.

Jämför reservation 1 (V), 2 (S, C, V, MP), 3 (S, C, V, MP) och 4 (V).

Bakgrund

Rörelsefriheten och möjligheten att begränsa den

Enligt 2 kap. 8 § regeringsformen (RF) är var och en bl.a. tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det (rörelsefriheten). Denna rätt får dock enligt 2 kap. 20 och 21 §§ RF begränsas genom lag, men begränsningar får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (proportionalitetsprincipen) och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. I förarbetena till regeringsformen framgår att det, beträffande en betydande del av de icke-absoluta grundlagsstadgade fri- och rättigheterna, inte går att ange möjligheterna till begränsning på ett mer precist sätt. Syftet med en lagreglering som inskränker dessa fri- och rättigheter måste emellertid redovisas noga. En begränsning av rörelsefriheten enligt regeringsformen får inte stå i strid med skyddet mot diskriminering i 2 kap. RF.

Även den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) innehåller bestämmelser om rörelsefrihet.

Rätten att vistas på en allmän plats

I brottsbalken anses en plats som allmän om den är upplåten för eller regelbundet besöks av allmänheten (se t.ex. 16 kap. 11 och 16 §§). Om allmänheten har tillträde endast under vissa tider är platsen allmän under denna

tid men inte i övrigt. Badanläggningar och bibliotek anses alltså utgöra allmänna platser under den tid som de är tillgängliga för allmänheten.

Den som med äganderätt eller med annan rätt förfogar över en plats bestämmer normalt vem som får vistas där. Detta gäller även om platsen är allmän. Så länge den som förfogar över en allmän plats inte gör sig skyldig till diskriminering kan han eller hon fritt neka vissa personer tillträde till platsen, t.ex. därför att de vid tidigare tillfällen har gjort sig skyldiga till brott. Det är alltså möjligt att genom praktiska arrangemang, t.ex. genom att anordna bevakning av entrén till en badanläggning, se till att endast vissa personer får tillträde.

När det gäller rätten att vistas i lokaler som tillhör det allmänna kan vissa gränsdragningsfrågor uppstå. Riksdagens ombudsmän (JO) har i flera beslut uttalat sig om allmänhetens rätt att vistas i myndigheters lokaler. Den samlade innebörden av JO:s uttalanden är att en myndighets lokaler inte utgör platser där allmänheten har rätt att vistas som man själv önskar (se bl.a. JO 2009/10 s. 436 och JO 2011/12 s. 594).

När det gäller biblioteken är situationen delvis en annan. Bibliotekens verksamhet regleras i bibliotekslagen (2013:801) där det framgår att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning samt att verksamheten ska finnas tillgänglig för alla. Biblioteken anses därtill ha en särskild betydelse som förmedlare och vägledande instans för grupper som saknar ekonomiska eller andra möjligheter att själva införskaffa eller hitta efterfrågade medier (se prop. 2012/13:147 Ny bibliotekslag s. 13). Enligt skollagen (2010:800) ska skolelever ha tillgång till skolbibliotek.

Bestämmelser som ger möjlighet att vid straffansvar förbjuda någon att få tillträde till och vistas på en viss plats, s.k. straffsanktionerade individuella förbud, finns i dag i lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och, sedan den 1 mars 2021, även i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik.

Om lagen om tillträdesförbud till butik

Den 1 mars 2021 trädde lagen om tillträdesförbud till butik i kraft. Lagen innebär att en person kan förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik. Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms för överträdelse av tillträdesförbud till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall ska det dock inte dömas till ansvar.

En person kan få tillträdesförbud, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid riskbedömningen ska särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott i eller i anslutning till butiken. Brott som personen har begått före femton års ålder får inte beaktas.

Tillträdesförbud får meddelas för högst ett år men kan förlängas med som mest ett år i taget. Förbud får meddelas av allmän åklagare efter ansökan av en företrädare för butiken. Frågan om tillträdesförbud kan också tas upp genom att Polismyndigheten anmäler saken till åklagaren. Detta gäller under förutsättning att en företrädare för butiken samtycker till en sådan anmälan. Åklagarens beslut kan prövas av allmän domstol. Åklagaren får häva eller ändra ett förbud, om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det.

Propositionen

Brott och ordningsstörningar på simhallar och bibliotek

I propositionen redogörs för Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport Simhallar och bibliotek – En kartläggning av brott och ordningsstörningar (2020:10). Av rapporten framgår bl.a. att brott och ordningsstörningar förekommer i någon form på i stort sett alla simhallar, men att utsattheten varierar mycket mellan olika anläggningar. Av intervjuerna framgår att det på de flesta simhallar förekommit någon form av bråk under året. Även hot och trakasserier är vanligt förekommande. Sexuella kränkningar av olika slag har förekommit på drygt hälften av simhallarna, och på nästan hälften av simhallarna har det riktats våld mot antingen personal eller besökare. När det gäller brottsliga händelser uppskattar de flesta av de intervjuade representanterna att gärningspersonerna i huvudsak är straffmyndiga och att det i huvudsak är män eller pojkar som ligger bakom händelserna. Närmare 80 procent av företrädarna bedömer att det helt eller delvis är samma personer som återkommande står för de brott som begås.

Brås kartläggning omfattar även situationen på folkbibliotek. Samtliga bibliotek i kartläggningen uppger att de varit utsatta för brott och ordningsstörningar under det senaste året. Precis som för simhallarna är det stora skillnader mellan biblioteken. På de mest utsatta biblioteken har det under året inte bara förekommit många olika typer av incidenter, utan relativt många av dessa har också inträffat upprepade gånger. Någon form av bråk har förekommit på nästan alla bibliotek. Även hot och trakasserier är vanligt förekommande. Cirka en tredjedel av biblioteken uppger att det förekommit våld och sexuella trakasserier under perioden. Även stöld – både från verksamheten och från besökare – och skadegörelse är vanligt och rapporteras från ungefär tre av fyra bibliotek. På i stort sett alla bibliotek förekommer händelser relaterade till alkohol och narkotika såsom att personer uppträtt berusade. Bruk och försäljning av narkotika förekommer också men är mindre vanligt.

Regeringens överväganden om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Regeringen konstaterar att ordningsstörningar på de aktuella platserna har en negativ påverkan på personalens arbetsmiljö. Därtill kommer att besökare på

badanläggningar och bibliotek påverkas negativt. Brott och allvarliga ordningsstörningar innebär en inskränkning av andra personers möjligheter att utnyttja verksamheterna. Därtill har bibliotek en särskild demokratisk funktion och medborgares rätt att tryggt och säkert kunna besöka biblioteken måste värnas.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns ett tydligt behov av ett förstärkt skydd mot brott och allvarliga trakasserier som sker på badanläggningar och bibliotek. Det framkommer också ett behov av att komma åt andra allvarliga ordningsstörande beteenden som i många fall påverkar bibliotekens verksamheter. Tillträdesförbud skulle kunna utgöra ett verktyg för att komma till rätta med dessa problem.

Regeringen bedömer att de skyddsintressen som aktualiseras på badanläggningar och bibliotek främst är intresset av skydd för person vad gäller såväl personal som besökare. Liksom för butikernas del är även egendomsskyddet av betydelse. Den brottslighet som det handlar om att motverka är bl.a. brottslighet som inbegriper våld, hot, sexuella trakasserier samt skadegörelse och tillgreppsbrott. Även beteenden som inte nödvändigtvis är brottsliga, t.ex. allvarliga trakasserier mot enskilda, bör förhindras. Det kan därtill vara fråga om att motverka brott som stör ordningen och säkerheten, såsom narkotikabrott.

Enligt regeringen är de intressen som en reglering om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek skulle skydda tillräckligt starka för att motivera en sådan lagstiftning.

Mot bakgrund av skyddsintressena och syftet med den föreslagna regleringen – att förstärka skyddet mot bl.a. brott på de aktuella platserna – bedömer regeringen även att inskränkningen av rörelsefriheten sker för att tillgodose ett godtagbart ändamål.

Vad gäller den proportionalitetsprincipen som ska göras vid begränsningar av rörelsefriheten konstaterar regeringen att ett tillträdesförbud skulle avse en geografiskt begränsad plats och grundas på en riskbedömning där tidigare misskötsamhet har särskild betydelse. Vad gäller en badanläggning finns det förvisso redan i dag möjlighet att neka en person tillträde. Det saknas dock möjligheter att avlägsna eller straffrättsligt ingripa mot den som överträder ett sådant förbud. Att besöka en badanläggning kan därtill inte sägas vara avgörande för den enskildes dagliga livsföring och ett tillträdesförbud utgör normalt sett inte heller ett hinder mot att besöka andra badanläggningar. Därtill innebär brottslighet och allvarliga trakasserier en begränsning av andra personers möjlighet att utnyttja sim- och badverksamheten. Vidare får badanläggningar anses vara en skyddsvärd miljö där integritet och trygghet måste värnas, inte minst eftersom många barn vistas där.

Vad gäller bibliotek saknas i dag lagstöd att portförbjuda personen från biblioteket, vilket leder till en sämre arbetsmiljö för personalen och en sämre service till allmänheten. Ett tillträdesförbud skulle i och för sig begränsa den enskildes möjlighet att ta del av biblioteksverksamheten. Ett tillträdesförbud innebär dock endast en tidsbegränsad utestängning från ett enskilt bibliotek,

som sker på grund av allvarlig misskötsamhet på just den platsen. Ett tillträdesförbud hindrar normalt sett inte personen från att besöka andra bibliotek. Då tillträdesförbudet är kopplat till platsen påverkas inte heller möjligheterna att ta del av ett biblioteks digitala aktiviteter och lånetjänster. En sådan inskränkning kan enligt regeringen inte sägas vara oproportionerlig eller stå i strid med bibliotekslagens reglering. Detta gäller särskilt som en möjlighet till tillträdesförbud skulle göra det möjligt för andra personer att på ett tryggare sätt ta del av biblioteksverksamheten, inklusive medborgarkontor och annan samhällsservice som i vissa fall finns i bibliotekslokaler.

En reglering som gör det möjligt att förbjuda personer att få tillträde till och vistas på en badanläggning eller ett bibliotek skulle också sannolikt leda till minskade problem där. Att det, så som framgår av Brås kartläggning, helt eller delvis är samma personer som återkommande står för brott och ordningsstörningar på de aktuella platserna förstärker den bilden.

Mot bakgrund av det anförda gör regeringen bedömningen att den begränsning som möjligheten till tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek skulle innebära inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranleder den, dvs. är proportionerlig.

Regeringen anser sammanfattningsvis att det bör införas en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek.

Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Regeringen föreslår att tillträdesförbud ska kunna meddelas avseende badanläggningar och bibliotek, där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten. Regleringen om tillträdesförbud till dessa platser ska tas in i den lag som reglerar tillträdesförbud till butik. Lagen ska benämnas lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

Regelverket avseende tillträdesförbud ska i huvudsak gälla på motsvarande sätt för de platser som omfattas av den befintliga lagen, såväl i fråga om processuella regler som förutsättningar för förbud. En person bör således, liksom i fråga om butiker, kunna få tillträdesförbud till en badanläggning eller ett bibliotek om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott på platsen. Även risken för att en person ska allvarligt trakassera någon på platsen, utan att det nödvändigtvis är att anse som ett brott, bör kunna föranleda ett tillträdesförbud.

När det gäller bibliotek har dock dessa en särskilt viktig uppgift som kunskapsförmedlare och att verka för fri åsiktsbildning. Allvarliga ordningsstörningar på bibliotek leder till att dessa lagstadgade uppgifter försvåras och kan därtill medföra att allmänheten väljer att inte besöka biblioteken vissa tider eller att inte besöka dem alls. Det är angeläget att skydda biblioteken från störningar av mer varierande slag. Det finns därför skäl att kunna ingripa också om det finns risk för andra störningar än sådana som är brottsliga. Även vid risk för att en person kommer att väsentligt störa bibliotekets verksamhet bör tillträdesförbud kunna utfärdas. Med att

verksamheten störs väsentligt avses olika beteenden som inte nödvändigtvis är straffbara. Till skillnad från allvarliga trakasserier behöver störningarna inte heller rikta sig mot en person, utan det som avses är störningar av själva verksamheten. Det kan t.ex. handla om att någon uppträder berusat, högljutt eller aggressivt eller river ner böcker. Att störningen ska vara väsentlig innebär ett krav på att den måste nå upp till en viss nivå. Störningen måste dock relateras till att det är fråga om ett bibliotek och bedömningen bör göras utifrån vad som normalt sett anses störa verksamheten där.

Vidare bör den omständigheten att det finns risk för att en person skadar bibliotekets egendom, även utan att det är fråga om brott, kunna leda till tillträdesförbud. Så kan exempelvis vara fallet om den skadegörande handlingen skett genom grov vårdslöshet.

Ett tillträdesförbud ska inte omfatta tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i val.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022. Enligt regeringen behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser.

Regeringens redovisning av tillkännagivanden

I motionsbetänkandet om straffrättsliga frågor våren 2017 tillkännagav riksdagen för regeringen det som utskottet anfört om tillträdesförbud till simhallar och andra anläggningar (bet. 2016/17:JuU16, rskr. 2016/17:211).

I samband med behandlingen av propositionen Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet tillkännagav riksdagen för regeringen att regeringen under 2021 skulle återkomma till riksdagen med ett förslag om tillträdesförbud till simhallar och bibliotek (bet. 2020/21:JuU13, rskr. 2020/21:169).

Genom de förslag som lämnas i propositionen anser regeringen att dessa tillkännagivanden är tillgodosedda och att tillkännagivandena därmed är slutbehandlade.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4408 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) begärs avslag på propositionen. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheten att låta socionomer bemanna utsatta bibliotek.

I kommittémotion 2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att de strängare regler som föreslås för bibliotek också ska gälla för badanläggningar och butiker. En liknande begäran framställs i kommittémotion 2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10.

I kommittémotion 2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 begärs att beslut om tillträdesförbud ska kunna meddelas i fler situationer än i dag. Liknande yrkanden framställs i kommittémotionerna 2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9, 2021/22:2386 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2 och 2021/22:2527 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 34. I den sistnämnda motionen efterfrågas även att förbudet ska kunna användas preventivt, inte bara efter en lagakraftvunnen dom.

I kommittémotionerna 2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 11 och 2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 27 begärs att regeringen ska återkomma med förslag om tillträdesförbud även till bibliotek och simhallar.

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet har yttrat sig över propositionen och följdmotionerna i de delar som de berör kulturutskottets beredningsområde. I yttrandet anför kulturutskottet bl.a. följande:

Utskottet välkomnar de förändringar i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik som regeringen föreslår.

Badanläggningar och bibliotek är platser som är öppna för allmänheten. Badanläggningar och bibliotek som drivs i offentlig regi tillhandahåller som redovisats ovan en samhällsservice. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling och verksamheten ska finnas tillgänglig för alla. Det ligger därför i samhällets intresse att motverka brott och andra ordningsstörningar på badanläggningar och bibliotek för att öka tryggheten och trivselen.

Tillträdesförbud ska enligt propositionen kunna meddelas i fråga om badanläggningar och bibliotek där det bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten. Utskottet instämmer med regeringen i att en möjlighet att besluta om tillträdesförbud torde leda till minskade problem på utsatta platser och ökad trygghet för personal och besökare. Utskottet bedömer liksom regeringen att ett införande av en möjlighet till tillträdesförbud utgör en effektiv åtgärd för att bemöta problemen med ordningsstörningar.

Utskottet föreslår därför att justitieutskottet tillstyrker propositionen i de behandlade delarna och avstyrker motionsyrkandena.

Tidigare riksdagsbehandling

Utöver vad som redogjorts för ovan har riksdagen vid behandlingen av propositionen Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet behandlat en motion om att regeringen skulle återkomma till riksdagen med ett förslag om att även risk för ordningsstörningar och skadegörelse ska kunna leda till tillträdesförbud till butik. Utskottet konstaterade då att risken för att en person avsiktligt kommer att göra sig skyldig till skadegörelse redan omfattades av regeringens lagförslag. När det gällde risken för att en person på annat sätt, t.ex. genom grov vårdslöshet, skulle orsaka skada på egendom eller väsentligen störa verksamheten instämde

utskottet i regeringens bedömning att det inte framkommit någon anledning att låta lagen om tillträdesförbud till butik ta sikte även på sådana situationer. Utskottet var således inte berett att ställa sig bakom det begärda tillkännagivandet och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2020/21:JuU13, rskr. 2020/21:169).

Ytterligare information

Stockholms stadsbibliotek har beviljats särskilda medel från Stockholms stad för att anställa en socionom för ett års pilotprojekt med namnet "Bibliotekssocionom". Under ett år ska en nyanställd socionom arbeta med att utveckla bibliotekets arbete med socialt utsatta. Målet är att öka personalens trygghet och bygga strukturerade nätverk med andra myndigheter och organisationer. Enligt uppgift på stadsbibliotekets hemsida ska socionomen bemanna och verka uppsökande i biblioteksrummet, utbilda personalen i social utsatthet och bemötande samt skapa en struktur för samverkan med andra myndigheter och organisationer. Projektet löper fram till mars 2022.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottet visar bl.a. Brås rapport att det i dag finns problem med ordningsstörningar på såväl simhallar som badhus, och att störningarna även omfattar kriminella handlingar. Det finns, som regeringen också anför, därför ett tydligt behov av ett förstärkt skydd mot brott och allvarliga trakasserier som sker på badanläggningar och bibliotek. Som framgår ovan har riksdagen också efterfrågat den typ av tillträdesförbud som nu föreslås i propositionen. Vidare delar utskottet de överväganden som regeringen gör i sin proportionalitetsbedömning och anser även i övrigt att lagförslaget har fått en väl avvägd utformning. Kulturutskottet har inte heller haft något att invända mot att propositionen bifalls. Sammantaget välkomnar utskottet lagförslaget och anser att propositionen ska bifallas och att motion 2021/22:4408 (V) yrkande 1 ska avslås.

Genom lagförslaget får motionerna 2021/22:3786 (M) yrkande 11 och 2021/22:3974 (L) yrkande 27 om att införa tillträdesförbud i simhallar och bibliotek anses tillgodosedda och de avstyrks därför.

Vad gäller motionsyrkandet om att de strängare regler som föreslås för bibliotek också ska gälla för badanläggningar och butiker konstaterar utskottet att personer som ägnar sig åt att störa verksamheten eller orsakar betydande skador utgör ett problem även i badanläggningar och butiker. Utöver de negativa effekterna för besökarens och kunders trygghet samt de anställdas arbetsmiljö kan störningarna leda till ekonomisk skada. Utskottet anser därför att det finns anledning för riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen med förslag om att de strängare regler om tillträdesförbud som föreslås för bibliotek också ska gälla för

badanläggningar och butiker. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2021/22:3786 (M) yrkande 10 och 2021/22:4416 (M) yrkande 1.

Vidare finns det uppgifter om att lagen om tillträdesförbud inte tillämpas i den utsträckning som bl.a. handlare hade förväntat sig. Även om lagen endast varit i kraft i ett år anser utskottet därför att det finns anledning att generellt se över hur den kan tillämpas i större utsträckning än vad som hittills har varit fallet. Utskottet tillstyrker därför motionerna 2021/22:2386 (SD) yrkande 2, 2021/22:3786 (M) yrkande 9 och 2021/22:4416 (M) yrkande 2 samt tillstyrker delvis motion 2021/22:2527 (SD) yrkande 34.

Utskottet, som noterar att det pågår ett pilotprojekt i Stockholms stad med namnet ”Bibliotekssocionom”, finner inte anledning att ta något initiativ med anledning av motion 2021/22:4408 (V) yrkande 2.

Avslutningsvis har utskottet inte något att invända mot regeringens redovisning i propositionen av de tillkännagivanden som redogörs för ovan.

Reservationer

1. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek, punkt 1 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4408 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1 och avslår proposition 2021/22:108 punkterna 1–4 och motionerna

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 11 och

2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 27.

Ställningstagande

Jag har full förståelse för det obehag som personal och övriga besökare kan uppleva om en person betar sig hotfullt eller trakasserar sin omgivning. Rätten att röra sig fritt är dock grundlagsskyddad och för att begränsa en sådan rättighet krävs det mycket starka skäl. En begränsning måste även vara proportionerlig. Jag bedömer att det ingrepp som ett tillträdesförbud innebär i den enskildes rätt att röra sig fritt inte står i proportion till de problem som det avser att lösa. Vidare är det oklart om tillträdesförbudet i praktiken verkligen kommer att förbättra säkerheten för besökare och arbetsmiljön för de anställda. Jag kan se farhågor med förslaget eftersom personal riskerar att bli ännu mer utsatt för trakasserier och/eller hot och våld om de hävdar att en viss person inte är välkommen på grund av att ett tillträdesförbud. Ett avvisande av en motsträvig person kräver vidare att polis eller väktare tillkallas precis som i dag. Det kommer även fortsättningsvis att uppstå situationer där dessa inte är omedelbart tillgängliga för att ingripa mot den aktuella personen. Enligt min mening är det inte rimligt att anställda vare sig på badanläggningar eller bibliotek ska behöva konfrontera och upplysa personer om att de är belagda med tillträdesförbud. Det minst riskfyllda i en utsatt situation med en hotfull eller påverkad person är om personalen agerar på ett lågaffektivt sätt och kallar på polis eller väktare.

Sammantaget anser jag att de skäl som regeringen anför inte är tillräckligt starka för att införa ett straffsanktionerat förbud för enskilda att vistas i badanläggningar och bibliotek.

2. Risk för andra störningar som grund för tillträdesförbud, punkt 2 (S, C, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Martin Marmgren (MP) och Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10 och

2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi konstaterar att tillträdesförbud utgör ett undantag från den grundlagsskyddade fria rörligheten och att bibliotek har en lagstadgad uppgift som kunskapsförmedlare och att verka för fri åsiktsbildning. Allvarliga ordningsstörningar på bibliotek leder till att dessa uppgifter försvåras och kan därtill medföra att allmänheten väljer att inte besöka biblioteken vissa tider eller att inte besöka dem alls. Det finns därför anledning för en strängare bedömning när det gäller just bibliotek. Vi anser inte att det har framkommit tillräckliga skäl för att låta den stängare regeln gälla även för badanläggningar och butiker och vi menar därför att riksdagen inte bör ta något initiativ i enlighet med motionerna.

3. Utökade möjligheter till tillträdesförbud, punkt 3 (S, C, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Martin Marmgren (MP) och Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:2386 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2021/22:2527 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 34,

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9 och

2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi konstaterar att lagen om tillträdesförbud nyligen infördes och att det genom den nu behandlade propositionen införs nya platser som omfattas av bestämmelserna. Vi anser att frågan om att utöka möjligheterna att meddela tillträdesförbud är för tidigt väckt och vi utgår från att regeringen kommer att följa upp lagstiftningen när den har varit på plats en tid och det finns ett tillräckligt underlag för en sådan uppföljning. Vi anser därmed att det inte finns skäl för riksdagen att nu ta något initiativ med anledning av motionen.

4. Socionomer på bibliotek, punkt 4 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4408 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag är kritiskt till införandet av tillträdesförbud av anledningar som bl.a. utvecklas i reservation 1. Jag anser därtill att det är särskilt olyckligt att denna typ av förbud införs på bibliotek, då dessa platser har en särställning i vårt demokratiska samhälle, och alla inskränkningar av människors tillgång till bibliotek bör därför göras med stor försiktighet. Jag menar också att en stor del av de ordningsstörningar som förekommer på bibliotek är kopplade till social utsatthet. Det handlar t.ex. om besökare som är hemlösa, personer i missbruk och personer som lider av psykisk ohälsa och som ofta har en svår livssituation.

Även om folkbiblioteken är en kommunal angelägenhet menar jag att regeringen borde ha sett över alternativa åtgärder för att komma till rätta med ordningsstörningar, exempelvis genom att överväga hur socionomer kan underlätta för biblioteken med att minska stök och ordningsstörningar. Jag anser att det är rimligt att regeringen tar ett sådant övergripande ansvar för biblioteken eftersom deras funktion i vårt demokratiska samhälle är central.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:108 Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen.

Följdmotionerna

2021/22:4408 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen avslår proposition 2021/22:108.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att låta socionomer bemanna utsatta bibliotek och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de strängare regler som föreslås för bibliotek också ska gälla för badanläggningar och butiker och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut om tillträdesförbud ska kunna meddelas i fler situationer än i dag och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:2386 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillträdesförbud till butik och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2527 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om butiksstöld och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3786 av Johan Forssell m.fl. (M):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen noga bör följa tillämpningen av den nya lagen om tillträdesförbud i butik och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även risk för ordningsstörningar ska kunna föranleda beslut om tillträdesförbud till en butik och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om tillträdesförbud även till bibliotek och simhallar och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillträdesförbud i fråga om simhallar och bibliotek och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik

dels att rubriken till lagen samt 1, 2, 6, 12, 15 och 23 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om tillträdesförbud till butik**Lag om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek**

1 §

Enligt denna lag får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik (tillträdesförbud).

Enligt denna lag får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, *en badanläggning eller ett bibliotek, där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten* (tillträdesförbud).

Tillträdesförbud får inte avse den som är under femton år.

Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över *butik* att begränsa tillträdet till denna.

Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över *platsen* att begränsa tillträdet till denna.

2 §

En person kan få tillträdesförbud, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott *i* eller i anslutning till *butik*. Brottsom personen har begått före femton års ålder får inte beaktas.

En person kan få tillträdesförbud, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken, *badanläggningen eller biblioteket* eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott *på* eller i anslutning till *platsen*. Brottsom personen har begått före femton års ålder får inte beaktas.

En person kan även i annat fall än som avses i första stycket få

tillträdesförbud till ett bibliotek, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att väsentligt störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom.

Om syftet med ett tillträdesförbud kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Tillträdesförbud får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde.

2 a §

Ett tillträdesförbud omfattar inte tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i val till riksdagen, regionfullmäktige, kommunfullmäktige, Europaparlamentet eller Sametinget eller i en folkomröstning.

6 §

Allmän åklagare prövar frågor om tillträdesförbud.

En fråga om tillträdesförbud tas upp på skriftlig ansökan av en företrädare för butiken.

En fråga om tillträdesförbud tas också upp på anmälan av Polismyndigheten. En sådan anmälan får dock göras endast efter samtycke från en företrädare för butiken. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

En fråga om tillträdesförbud tas upp på skriftlig ansökan av en företrädare för butiken, *badanläggningen eller biblioteket.*

En fråga om tillträdesförbud tas också upp på anmälan av Polismyndigheten. En sådan anmälan får dock göras endast efter samtycke från en företrädare för butiken, *badanläggningen eller biblioteket.* Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

12 §

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast om det begärs av en företrädare för butiken.

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast om det begärs av en företrädare för butiken, *badanläggningen eller biblioteket.*

Åklagaren får inte häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

15 §

Har åklagaren beslutat om tillträdesförbud är han eller hon skyldig att på begäran av en företrädare för butiken föra dess talan vid domstolen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Har åklagaren beslutat om tillträdesförbud är han eller hon skyldig att på begäran av en företrädare för butiken, *badanläggningen eller biblioteket* föra dess talan vid domstolen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Domstolen ska begära yttrande av åklagaren, om det inte är obehövligt.

23 §

Personuppgifter som avses i artikel 10 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän data-skyddsförordning) får behandlas i den verksamhet som bedrivs i den butik som anges i beslutet om tillträdesförbud om det behövs för att förhindra eller upptäcka överträdelse av tillträdesförbudet.

Personuppgifter som avses i artikel 10 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän data-skyddsförordning) får behandlas i den verksamhet som bedrivs i den butik *eller badanläggning eller det bibliotek* som anges i beslutet om tillträdesförbud om det behövs för att förhindra eller upptäcka överträdelse av tillträdesförbudet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, straffföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,

2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,

3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,

4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller

5. har meddelats

a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,

b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,

c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, eller

d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik.

d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

¹ Senaste lydelse 2021:36.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Häri genom föreskrivs att 35 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 kap.

5 §¹

Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende

1. enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
2. om en skyddsåtgärd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 606/2013 av den 12 juni 2013 om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor, i den ursprungliga lydelsen,
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, eller
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till *butik*.
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till *butiker, badanläggningar och bibliotek*.

Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

¹ Senaste lydelse 2021:37.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 12 § lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

12 §¹

En övervakningsåtgärd i ett utländskt beslut ska anpassas om åtgärden, helt eller delvis, är oförenlig med

1. sådana förbud, förelägganden eller villkor som kan meddelas enligt 25 kap. rättegångsbalken, eller

2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik.

2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

En helt oförenlig övervakningsåtgärd ska anpassas genom att den ersätts med en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1. I övriga fall ska övervakningsåtgärden anpassas till en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1 eller 2.

En åtgärd som har anpassats ska så långt det är möjligt motsvara övervakningsåtgärden i det utländska beslutet och får inte vara strängare än denna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

¹ Senaste lydelse 2021:446.

BILAGA 3

Kulturutskottets yttrande 2021/22:KrU4y

Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har beslutat att ge kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2021/22:108 Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek samt följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Kulturutskottet föreslår att justitieutskottet tillstyrker propositionen i de behandlade delarna och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, V).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet finns i 1 § bibliotekslagen (2013:801). Biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av folkbibliotek, skolbibliotek, regional biblioteksverksamhet, högskolebibliotek, lånecentraler och övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt 2 § bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Enligt 6 § samma lag ska varje kommun ha folkbibliotek som ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarens behov.

Biblioteken anses ha en särskild betydelse som förmedlare och vägledande instans för grupper som saknar ekonomiska eller andra möjligheter att själva införskaffa eller hitta efterfrågade medier (prop. 2012/13:147 s. 13). Den demokratiska uppgiften innefattar alltså även att enskilda ska ha tillgång till bibliotek (prop. 2021/22:108). Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialsolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Propositionen

Regeringen föreslår ändringar i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik som innebär att en person får förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten (tillträdesförbud). – En person kan få tillträdesförbud om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen.

En person kan även i annat fall än som avses ovan få tillträdesförbud till ett bibliotek om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att väsentligt störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Badanläggningar och bibliotek som drivs i offentlig regi tillhandahåller enligt regeringen en samhällsservice. Badanläggningar faller i och för sig inte inom ramen för de obligatoriska uppgifterna för kommunerna eller regionerna,

men bedrivs utifrån ett allmänt intresse. Biblioteksverksamheten är däremot en obligatorisk uppgift för kommunerna och anses också vara en uppgift av allmänt intresse. Privat finansierade verksamheter regleras inte på samma sätt, men fyller för besökarna i regel samma funktioner. Det ligger i samhällets intresse att motverka brott och andra ordningsstörningar på dessa platser och därigenom öka tryggheten och trivseln. Det finns enligt regeringen ett tydligt behov av ett förstärkt skydd mot brott och allvarliga trakasserier som sker på badanläggningar och bibliotek.

Bibliotek har enligt regeringen en särskilt viktig uppgift som kunskapsförmedlare och att verka för fri åsiktsbildning. Allvarliga ordningsstörningar på bibliotek leder till att dessa lagstadgade uppgifter försvåras och kan dessutom medföra att allmänheten väljer att inte besöka biblioteken vissa tider eller att inte besöka dem alls. Det är angeläget att skydda biblioteken från störningar av mer varierande slag. Det finns därför skäl att kunna ingripa också om det finns risk för andra störningar än sådana som är brottsliga. Vidare bör den omständigheten att det finns risk för att en person skadar bibliotekets egendom, även utan att det är fråga om brott, kunna leda till tillträdesförbud.

Motionerna

Moderaterna föreslår i kommittémotion 2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. yrkande 1 att de strängare regler som föreslås för bibliotek också bör gälla för badanläggningar och butiker. Personer som ägnar sig åt att störa verksamheten eller som orsakar betydande skador utgör ett problem också för badanläggningar och butiker. I motionens yrkande 2 framhålls att tillträdesförbud ska kunna meddelas i fler situationer än i dag. Det har visat sig att åklagare ställer mycket höga krav för att besluta om tillträdesförbud.

Vänsterpartiet vill i kommittémotion 2021/22:4330 av Linda Westerlund Snecker m.fl. yrkande 1 att riksdagen avslår propositionen. Enligt motionärerna är det inte rimligt att anställda på bibliotek ska behöva konfrontera och upplysa personer om att de är belagda med tillträdesförbud. Vidare finns det inte tillräckligt starka skäl för att införa en reglering som ger möjlighet att vid straffansvar utestänga personer från bibliotek. Det är enligt motionärerna möjligt att genom praktiska arrangemang, t.ex. genom att anordna bevakning av entrén till en badanläggning, se till att endast vissa personer får tillträde (prop. s. 13). Enligt motionens yrkande 2 bör regeringen se över möjligheten att låta socionomer bemanna utsatta bibliotek. En stor del av de ordningsstörningar som förekommer på bibliotek är kopplade till social utsatthet. Det är därför bättre att bemanna utsatta bibliotek med socionomer som kan bemöta dessa människor på ett bra sätt och försöka påverka dem till t.ex. kontakt med socialtjänst.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar de förändringar i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik som regeringen föreslår.

Badanläggningar och bibliotek är platser som är öppna för allmänheten. Badanläggningar och bibliotek som drivs i offentlig regi tillhandahåller som redovisats ovan en samhällsservice. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling och verksamheten ska finnas tillgänglig för alla. Det ligger därför i samhällets intresse att motverka brott och andra ordningsstörningar på badanläggningar och bibliotek för att öka tryggheten och trivseln.

Tillträdesförbud ska enligt propositionen kunna meddelas i fråga om badanläggningar och bibliotek där det bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten. Utskottet instämmer med regeringen i att en möjlighet att besluta om tillträdesförbud torde leda till minskade problem på utsatta platser och ökad trygghet för personal och besökare. Utskottet bedömer liksom regeringen att ett införande av en möjlighet till tillträdesförbud utgör en effektiv åtgärd för att bemöta problemen med ordningsstörningar.

Utskottet föreslår därför att justitieutskottet tillstyrker propositionen i de behandlade delarna och avstyrker motionsyrkandena.

Stockholm den 29 mars 2022

På kulturutskottets vägnar

Christer Nylander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christer Nylander (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Kristina Axén Ölin (M), Lawen Redar (S), Annicka Engblom (M), Bo Broman (SD), Lars Mejern Larsson (S), Catarina Deremar (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Azadeh Rojhan Gustafsson (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Lingham (SD), Anna Sibinska (MP), John E Weinerhall (M) och Anna-Belle Strömberg (S).

Avvikande meningar

1. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek (M, SD)

Kristina Axén Olin (M), Annicka Engblom (M), Bo Broman (SD), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson i Lingham (SD) och John E Weinerhall (M) anför:

I propositionen föreslås, i likhet med vad som gäller för butiker, att en person kan ges tillträdesförbud till en badanläggning eller ett bibliotek om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott på platsen. Även risken för att en person allvarligt ska trakassera någon på platsen, utan att det nödvändigtvis är att anse som ett brott, föreslås kunna motivera ett tillträdesförbud.

Det har visat sig att åklagare ställer mycket höga krav för att besluta om tillträdesförbud enligt den nu gällande lagen. Lagen har därför inte tillämpats i den utsträckning som många handlare hade förväntat sig.

För bibliotek föreslås även att tillträdesförbud ska kunna aktualiseras om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att någon väsentligt kommer att störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom.

Personer som ägnar sig åt att störa verksamheten eller som orsakar betydande skador utgör emellertid också ett problem för badanläggningar och butiker. Utöver de negativa effekterna för besökares och kunders trygghet samt de anställdas arbetsmiljö kan störningarna, om de leder till att besökare och kunder skräms bort, också leda till ekonomisk skada.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om att de strängare regler som föreslås för bibliotek också ska gälla för badanläggningar och butiker. Regeringen bör samtidigt återkomma med förslag till en ordning som även i övrigt gör det möjligt för åklagare att meddela beslut om tillträdesförbud i fler situationer än i dag.

Vi föreslår att justitieutskottet tillstyrker motion 2021/22:4416 (M) yrkandena 1 och 2 och proposition 2021/22:108 och avstyrker motion 2021/22:4330 (V) yrkandena 1 och 2.

2. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Rätten att röra sig fritt är grundlagsskyddad och för att begränsa en sådan rättighet krävs det mycket starka skäl. En begränsning måste även vara proportionell. Jag bedömer att det ingrepp som ett tillträdesförbud innebär i den enskildes rätt att röra sig fritt, inte står i proportion till de problem som det är tänkt att lösa. Vidare är det oklart om tillträdesförbudet i praktiken verkligen

kommer att förbättra säkerheten för besökare och arbetsmiljön för de anställda. I regeringsformen tillförsäkras också varje medborgare rätt till yttrandefrihet, att fritt söka information, samt rörelsefrihet. Dessa principer genomsyrar även bibliotekslagen från 2014. Där slås det fast att alla ska ha tillgång till biblioteksverksamhet och att folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla.

Regeringen skriver i sin proposition att badanläggningar och bibliotek är allmänna platser under den tid som de är tillgängliga för allmänheten. Den som med äganderätt eller med annan rätt förfogar över en plats bestämmer normalt vem som får vistas där. Så länge den som förfogar över en allmän plats inte gör sig skyldig till diskriminering kan vederbörande fritt neka vissa personer tillträde till platsen, t.ex. därför att de vid tidigare tillfällen har gjort sig skyldiga till brott. Det är alltså redan möjligt att genom praktiska arrangemang, t.ex. genom att anordna bevakning av entrén till en badanläggning, se till att endast vissa personer får tillträde (prop. 2021/22:108 s. 13).

Förslaget om tillträdesförbud är därför inte nödvändigt och de skäl som åberopas är inte tillräckligt starka för att införa ett straffsanktionerat förbud för enskilda att vistas i badanläggningar och bibliotek. Riksdagen bör därför avslå regeringens proposition.

En stor del av de ordningsstörningar som förekommer på biblioteken är kopplade till social utsatthet. Det handlar t.ex. om besökare som är hemlösa, personer i missbruk och personer som lider av psykisk ohälsa och som ofta har en svår livssituation. En bättre lösning är att bemanna utsatta bibliotek med socionomer som kan bemöta dessa människor på ett bra sätt och försöka påverka dem till exempelvis vidare kontakt med socialtjänst eller missbruksvård.

Jag föreslår att justitieutskottet tillstyrker motion 2021/22:4330 (V) yrkandena 1 och 2 och avstyrker proposition 2021/22:108 och motion 2021/22:4416 (M) yrkandena 1 och 2.